



Eredu irlandarra

Irlandar eredia denon ahotan izan da azken aldiotan. El-karrizketa politiko honen eszenaratzea gai interesgarria litzatekeen arren lerro hauetan Ipar Irlanda protagonista izan duen zine ereduari buruz berba egingo dugu. Arazo politikoetatik gehiegi urundu barik, jakina.

Lau filme izan dira eredugarri. Laurak hunkigarriak. Laurak bikainak. *Hidden agenda* (Ken Loach), *In the name of the father* (Jim Sheridan), *Some Mother's son* (Terry George) eta, azkena, *The Boxer* (Jim Sheridan).

Nabaria da aipatu zinegileen begirunea eta sintonia irlandarrek daramaten borroka politikoarekiko. Britainiar errepresio bortitza agerian jarri dute lau filmeetan eta IRA erakunde armatuari kritika zorrotza egin arren, Irlandaren aldeko militanteak duintasun osoz pantailaratu dituzte. Oro har errespetua nagusituz gainera, zenbait unetan gidoiari kutsu lirikoa antzeman dakioko.

Euskal Herriko zinegileek, berriz, begirada okerra nahiago. *Ander eta Yul* (Ana Diez), *Días contados* (Imanol Uribe), *A ciegas* (Daniel Calparsoro). Hiru filme hauetan militanteen giza duintasuna kolokan dago fotograma guztietan. Bihurriak, ninfomanoak, odolzaleak, basatiak... abertzaleen soslai ilun eta arbuigarria.

Nekez aurki daiteke euskal egoera politikoan murgildu den filme duinik. Euskal zinema garaikideari hasiera eman zion *La fuga de Segovia* (Imanol Uribe) eta berandua-go *Offeko maitasuna* (Koldo Izagirre) izan daitezke salbuespen bakarrak. Ihes handi baten abentura lehenengoa eta presoan itzalaren ildotik zinta poetikoa bigarrena. Balantze eskasa.

Zine politikoa ez da atzo goizekoa eta oroimena iratzartzeko martxoaren bukaeran telebista kate batek Pontecorboren *La Batalla de Argel* ostera ere pantailaratu zuen. Zinema politikoaren aurreneko ikur honek hainbat zine-

zaleri begiak zabaldu zizkion eta ordutik hona zinema mota honek bilakaera galanta izan du. Gurean izan ezik, nonbait.

Esan bezala, zine eredu irlandarrari oso erakargarria deritzot. Tamalez, euskal zinegileen jokaera ikusita eskurazina ematen du. Irlandari buruzko ekoizpenetan gure islada bilatzen jarraitu beharko dugu. Eztabaida bizten bada, onuragarri.

Folka jalgi hadi mundura

Euskal folk garaikidea ez da sekula oso joria izan. Goi mailako taldeak badabiltza —Oskorri, Benito Lertxundi, Hiru Truku...— baina egia esan, ez dago gure antzinako herri-kulturari dagokion folkgileen mugida indartsurik, trikitixaren martxa ez bada.

Soinu-txikiak ez du sosegurik hartzeko betarik eta esperientziarik berritzaileenak plazaratuz musikazale oro harritzea lortu ohi du. Kepa Junkera dugu berriro ere hizpide.

Bilbotarraren eskutik baitator udaberri honek eman dezakeen liluragarriena. Urtarrilean eman zion hasiera grabazio berriari eta martxoaren bukaeran amaitu nahi zuen. Hiru hilabetez infernuko auspoaren erresumako jau-regirik harrigarrienaren harriak banan bana jartzen.

Iragarritako jauzia eman du. Madrilgo Ediciones Resistencia-ren erakusleihoa erabiliz euskal plazak eman dezakeena baino haruntzago heldu gura du. Eta ohiko duen bezala, itzal handiko bidaiarikide mordoa bildu du. Oraingoan munduari bira eta guzti. Bikoitza izango den biribil honetan Madagaskarreko Justin Vali-ren *Fali-Faly* kanta izango da mestizaiaren frogarik esanguratsuen. Vali-ren valihaz gain, Martin O'Connor-ren akordeoia, Carlos Nuñez-en flauta, Alisdair Fraser-en bibolina, Dulce Pontes eta Joao Afonso-ren bozak eta Liam O'Flynn-en gaita nahas-mahasean Keparen auspoarekin batera. A zer nolako koktel sutsua!

Gainera, Hedingarna, Phil Cunningham, La Bottine Souriante eta Pedro Guerra, besteak beste, nazioarteko

gonbidatuen zerrendaren partaideak dira. Munduko folkaren ordezkariak hoberenez gain, bilbotarraren lagun hurbilak, Oskorri, Tomas San Miguel, Benito Lertxundi, Luis Delgado... Folkzale amorratu batek ezin izango luke gehiagorik eskatu bertan baitira primaderaren lilirik ederrenak.

Telebista lokalen iruzurra

Telebista lokalak —herri-telebista hitza ez zait aproposa iruditzen komunikabide txiki hauek herrietan nahiz hirietan kokatzen baitira — perretxikoak legez ari dira ernaltzen. 80ko hamarkada irrati libreen sasoi emankorra izan zen moduan 90eko hamarkada honetan telebista lokalek bereganatu dute uhinen espazioa.

Nekez jarrai daitezke hainbat lekutan burutzen diren programazioak eta horregatik Bilbon, nire hirian, gertatzen denari buruzko azterketa soil bat baino ez dut eskainiko. Dena den, heldu zaizkidan zurrumurruak kontuan harturik, txakurrak leku guztietan oinutsik.

Harrigarria bada ere, Guggenheimen hirian hiru telebista lokal ari dira emititzen. TeleBilbao, 1990ean sortua, Canal Bizkaia, 1997an hasi zena eta Canal Bilbao, oraingoz froga-garaian. Hirurak ekimen pribatuaren ondorioak dira, baten batek diru-laguntzaren bat jasotzen badu ere.

Egoera oparo honetako tragedia telebista-ereduan datza. TeleBilbao eta Canal Bizkaia —Canal Bilbao oraingoz ez da nire etxera heldu— kate ezagunen ildo generalistatik abiatzen baitira.

Ikus dezagun gertaturiko adibideren bat. Saio informatiboetara errepasatu gero, hiriar buruzko albisteak Euskal Herriko dinamika politikoaren menpe antzeman daitezke. Beraz, egun berean Euskal Telebistak, Telenortek eta Bilboko kate lokalek bat egin dezakete Ajuriaeneko hitzarmenaren azken berriarekin. Ez badago bereiztasunik zertarako *lokala* deitu?

TeleBilbaok Espainiako telebista lokalen elkarte bat suspertu du eta ez du inolako lotsarik Andaluziako zaldi erakusketak edota Madrilgo motor lasterketak emititzeko

euren artean eratu duten trukearen bitartez. *Local Media* izenez bataiatu dute elkarren arteko harremana eta zeresanik ez dago telebista lokalen nortasunaren aurkako erasorik larriena dela.

TeleBilbao Nerbion irrtiaren adarretako bat da. Irratia negozio ederra den heinean telebista ez omen da baterre errentagarria. Biak, telebista nahiz irratia, Euskal «olé» komunikabideak izenda genitzake. Olé eta Olé!

Canal Bizkaia sortu berria izan arren kaleko publizitatean dagoeneko 180.000 ikusle bildu duela irakur daiteke. Datu eztabaidagarri hau alde batera utzita, telebistaren kalitatea hobea da. Bizkaiari begira eginiko kateak ETBko eredia dakarkigu gogora, haien arteko alde nabarmena onarturik. Kolore urdina nagusitzen den Canal Bizkaia honen Bilbo orekatsua goa erakusten du eta zenbait telebista zappingean aurki daitekeenaren konplementarioa da. Adinako pertsonen eskaintakoa, kasu.

Beraz, ezer gutxi ekartzen dute ustezko telebista lokal hauek eta monotoniaren beste begikate bat baino ez dira. Euskarak ez du lekurik aipatutako kate bi horietan. Eta oker ez banago hiritik kanpo euskaraz egiten ari diren herri-telebistak ditugu aitzindarienetakoak. Bilbok euskaraz emitituko duen telebista kate berritzaile bat beharko luke.

Hogei urte

Sarasketa eta Medius euskal militanteak kartzela nardargarrirako bidea hartu zuten unetan Larrabetzun gazte talde bizi bat ari zen txotxongilo eta hankapaluekin jolasean.

Euskal Herriko aurreneko hankapaluak —Bekereke taldekoekin batera— Kukubiltxoren tailerrean burutu ziren. Gaur, aldiz, hankapaluen ezustea galdua da eta oso talde gutxik eusten dio hankaluzearen egoera kaskarrari.

Kukubiltxok hasi-hasieratik antzerkiaren eskulanetan trebetasuna erakutsi zuen eta hogei urteren buruan, euskal panpingintzaren profesionalik nabarmenenak direla erakutsi du. Urteurren hau ospatzeko *Kukubel* kaleratu be-

rrri du. Tamaina txiki eta handiko txotxongiloaren azken maisu lana.

Hamaika lanen artean Oskorriekin batera taularatu *Marijane kanta zan* ikuskizunak aipamen aparta merezi du, maskara, panpin, jantzi eta mozorroak maila goreneko atrezzoak baitira. Europan zehar harro ibiltzeko modukoa. Hogeitaz urte ez dira alferrik igaro eta Larrabetzuko antzerki lantegiak *labelaren* saririk nagusia mereziko luke.

Ume eta kale-antzerkia esparruetan osatu duen eskarmentua ahaztezina gerta daiteke. 20 urtez hizkuntzarekiko konpromezuari eutsi dio zalantzarik izan gabe. Euskaraz baino egiten ez duen talde profesional bakarra. Gainera, amets politikoak ez ditu sekula ezkutatu eta honek nolabaiteko zailtasunak ekarri dizkio. Kukubiltxo lehengo saioietako espiritua gordetzen duen azken mohikanoa. Eskerrak horri.

Medius kalean da, Sarasketak gerizan jarraitzen du. 20 urteko aitzakia hartu dute Deabruak Teilatuan rock taldearekin bildu diren hiru poetek. Koldo Izagirre, Jose Luis Otamendi, Iñigo Aranbarri olerkariak eta Ubedatarren bandak ikuskizunen taula zapalduen hautsa astintzeko go-go dakarte.

Historiaren irudiak

T*ransizioa Euskadin* dokumental sorta ETBren lezio gazi-gozo berria da. Egileari dagokionez, ETBko dokumental gehien-gehien gidaria dugu honetan ere buru. Telebistaren esanetara, Koldo San Sebastianek hartu du bere gain Euskal Herriko historiaren irudien moldaketa. Azken hamar urteotan makina bat dokumental burutu du dagoeneko eta azkenengo hauek orain arte zuzendu duen lanik arriskutsuena dela esan daiteke.

Lehenago ere, alderdi nazionalistaren ikuspegi bakarra ematen zuela leporatu zioten hainbat ahotsek. Jaurlari-tzaren oniritzia zuela ez da sekretu eta historiak nolako iritzi politikoa halako kontaketa daukala begibistan da. ETBko zuzendaritzak ez du bestelako historiagilerik nahi

izan eta agindu gehienak *Deia*-n lan egiten zuen kazetariaren esku izan dira. Azken aldian, Mirentxu Purroy-k, berri, dokumental bakan batzuk burutu dituela (Yoyes, Rubial...) adierazi beharko genuke, baina salbuespen bakarra eta nimiñoa da.

Oraingoan eta Gerra Zibilari buruzkoekin gertatu zen bezala Baleuko ekoiztetxearekin ari da lanean San Sebastian. Hau dela eta, *Transizioaren* ekipoa zabalagoa da aurreko lanekin alderatuz. Dokumental sorta honek pozik inor utziko ez duen arren bertsio ofizialez gain bestelako iritziak ere plazaratu ditu. Aho bete hortz laga gaitu Martin Villa, Idigoras, Arzallus eta Wilson saio berean eta jarraian ikustea. Honelakorik ez zen aspaldian gertatzen.

Lan honetan esparru politikoa nabarmena denez gero, ETA ezberdinen partaideak ari dira etengabe pantailaratzen. Gaurko sasoietan erabat ezohikoa. Eta saioen burutzapena oso biribila ez izanagatik ezuste galant eta erakarriak aurkitu ditugu. Txikiren fusilamendua anaiaren ezpain eta begi bustietan unerik hunkigarrienetako bat izan du. Bihotzeko zipriztin gutxi batzuk egia ofizialaren eremuan.

Zentzu kritikoa galdu barik *Transizioa Euskadin* saioak ETBn ikusmira berria zabaldu beharko luke. Iraganari eman dion ikuspegi irekia orainaldian ez luke itxi behar. Denon telebista izateko urrats ugari falta da eta PP jakinaren gainean dago. Horrexegatik dokumental hauek sortarazi dioten haserraldia ez du ezkutatu. Leihoak ixten. ♣